

NOVO POROČILO O STANJU V DRŽAVI: SLOVENIJA

PREGLED NEDAVNEGA OMEJEVANJA
CIVILNODRUŽBENIH SVOBOŠČIN

UVOD

Odkar je marca 2020 prišla na oblast vlada premierja Janeza Janše, se je stanje v slovenskem civilnodružbenem prostoru poslabšalo. Decembra 2020 je Monitor CIVICUS, platforma, ki ocenjuje stanje civilnodružbenega prostora v 197 državah, oceno za Slovenijo [znižal](#) na ‘zoženo’. Zaradi hitrega upada državljanskih svoboščin je bila Slovenija junija 2021 dodana na [seznam držav pod drobnogledom Monitorja CIVICUS](#). Temu so botrovali vse pogostejši pritiski in napadi na civilnodružbene organizacije in neodvisne novinarje s strani premierja in vladajoče stranke.

Vlada zadnji [dve leti](#) sistematično ovira delo civilnodružbenih organizacij z zmanjševanjem in ukinjanjem državnega financiranja ter diskreditiranjem. Politika se nenehno vmešava v javno radiotelevizijo in Slovensko tiskovno agencijo (STA) in nedopustno posega v neodvisnost medijev, neodvisni novinarji pa so deležni napadov. Protivladne protestnike, ki se vsak teden zbirajo že dve leti, skušajo utišati z nesorazmerno visokimi kaznimi.

V tem pregledu povzemamo kršitve svobode do združevanja, mirnega zbiranja in izražanja med marcem 2020 in marcem 2022. Večji del poročila temelji na informacijah, ki je je v okviru raziskav civilnodružbenega prostora zagotovil naš raziskovalni partner [European Civic Forum](#).

SVOBODA IZRAŽANJA

Pluralnost medijev

V zadnjih nekaj letih v Sloveniji spremljamo [porast problema medijskega lastništva](#). Medtem ko je bilo v zadnjih letih opaziti nekaj izboljšav v preglednosti – mediji so odkrito navajali lastnike – znova prihaja do

porasta politično naklonjenih in komercialno odvisnih časopisov, spletnih novičarskih platform in televizijskih postaj v rokah političnih strank, visoko profiliranih posameznikov in podjetij v državni lasti.

Slovenia's Prime Minister Janez Janša and Hungary's Victor Orbán (Photo by EPA)

Stranka SDS je okrepila svoj nadzor nad slovensko medijsko krajino s finančno podporo madžarskih korporacij [blizu](#) madžarskemu premierju Viktorju Orbánu, ki financirajo strankino medijsko omrežje Nova24TV in spletni portal Nova24. Oktobra 2020 je bila tretja najbolj gledana televizijska postaja v Sloveniji, [Planet TV](#), [prodana](#) madžarski medijski družbi TV2 Media, ki je prav tako v lasti madžarskega poslovnega mogotca, povezanega z Orbánovo stranko Fidesz.

O MONITORJU CIVICUS

Monitor CIVICUS, spletna platforma, ki spreminja grožnje civilnodružbenemu prostoru v 197 državah, civilnodružbeni prostor – prostor za civilno družbo – v Sloveniji ocenjuje kot “[zožen](#)”.

Ocena civilnodružbenega prostora v državi temelji na najnovejših informacijah in kazalnikih glede stanja na področju svobode do združevanja, mirnega zbiranja in izražanja. Stanje je lahko ocenjeno kot:

ZAPRTO

ZATRTO

OVIRANO

ZOŽENO

ODPRTO

Politično vmešavanje

1. primer: Zmanjšanje financiranja STA in neodvisnih medijev

Novembra 2020 je Urad vlade za komuniciranje (Ukom) [ustavil](#) financiranje STA, češ da agencija Ukomu ni posredovala poslovnih informacij, na podlagi katerih bi lahko ocenili financiranje za leto 2021. Na STA so odgovorili, da Ukom za takšno odločitev nima pravne podlage, temveč namerno [izvaja](#) politični in finančni pritisk na agencijo. STA [je](#) brez državnega financiranja ostala več kot 300 dni in bila na robu finančnega zloma, njen obstoj pa je postal v veliki meri odvisen od množičnega financiranja.

STA offices (Photo by STA)

Julija 2021 je upravno sodišče ugodilo zahtevi STA in [začasno zadržalo](#) izvrševanje vladne uredbe o upravljanju javne službe STA. Pritrdilo je STA, da bi z izvršitvijo uredbe nastala težko popravljivo škodo za STA. Ukom je hotel z novo pogodbo bistveno poseči v delo STA: po novih določilih bi bila višina mesečnega financiranja odvisna od Ukomove presoje, ali so vsebine STA del 'javne službe', namesto da bi STA financirali z 12 enakimi plačili.

Čeprav [je bil](#) novembra 2021 med vlado in STA dosežen dogovor, ki je STA omogočil dostop do zakonsko predpisanega državnega financiranja, je v pogodbi ostalo več odprtih vprašanj. Podpisana je bila tudi pogodba za

leto 2022 z enakimi spornimi določili. Direktor STA Bojan Veselinović je pred tem [odstopil](#) zaradi zaskrbljenosti glede neodvisnosti in [navedel](#), da ne želi biti vpletен v »teptanje novinarske avtonomije«. Zaustavitev financiranja je agencijo močno prizadela, saj je nekaj novinarjev odšlo, kakovost dela je bila ogrožena, pomisleki glede uredniške neodvisnosti pa ostajajo. Vse to se je odvijalo, medtem ko je vlada, vključno z Janšo, nenehno [javno blatila](#) STA in njene zaposlene, med drugim so jih na Twitterju označili za "nacionalno sramoto".

Poleg tega se je pojavila zaskrbljenost glede [zmanjšanja financiranja](#) več drugih neodvisnih publikacij. Ministrstvo za kulturo na primer 15. maja 2021 v okviru letnega programa državne finančne podpore ni dodelilo nepovratnih sredstev več radijskim postajam in nacionalnim časopisom. Med mediji, ki so ostali brez sredstev, so takšni, ki veljajo za kritične do vlade, med drugim Delo, Dnevnik in Večer, največji dnevni časopisi v Sloveniji, tednik Mladina in pet radijskih postaj. Dnevnički so poročali, da so bile njihove prijave zavrnjene zaradi 'pristranskega' medijskega poročanja in nezadostnega osredotočanja na lokalne teme.

[Financiranje](#) v višini 2,6 milijona evrov, ki je za leto 2022 povišano na 3,1 milijona evrov, je del letnega javnega razpisa Ministrstva za kulturo, ki za oceno, koliko sredstev naj bi mediji prejeli, uporablja različna merila. Eno od meril medije razvršča na lestvici od 1 do deset 10 glede na to, kar ministrstvo ocenjuje kot politično uravnoteženo medijsko poročanje. Delo je prejelo dve točki, Dnevnik pa nič. Odločitev je sprejela nova petčlanska komisija, od katerih naj bi bili štirje člani povezani z SDS.

Medijski strokovnjaki [verjamejo](#), da je to še en primer finančnega izčrpavanja osrednjih in kritičnih medijev. Rezultati javnega poziva 2022 še niso znani, čeprav je bil zaključen v letu 2021. To vodi v finančno negotovost za medije, ki se zanašajo na državno financiranje, zlasti za poldržavne lokalne in regionalne radijske in TV kanale.

2. primer: RTV Slovenija

Novinarska združenja so izrazila zaskrbljenost zaradi [političnega vmešavanja](#) v neodvisnost nadzornega sveta slovenske javne radiotelevizije. Vlada je 16. aprila 2020 [zamenjala](#) tri člane nadzornega sveta RTV Slovenija, čeprav jim mandat še ni potekel. Pozneje je poskušala zamenjati še dva člana, vendar jo je ustavil parlamentarni odbor, ki je to potezo ocenil za nezakonito. Člane programskega sveta RTV Slovenija, ki jim je potekel mandat, so do konca leta 2021 s parlamentarno večino zamenjali z novimi člani, ki so blizu desnim strankam, kar daje vladu popoln nadzor nad RTV Slovenija, saj je programski svet odgovoren za uredniško strategijo in izbor generalnega direktorja.

Novi zaskrbljujoči dogodki so sledili avgusta 2021, ko je novoimenovani generalni direktor Andrej Grah

Whatmough [razrešil](#) Natalijo Gorščak, direktorico RTV Slovenija. Programski svet na seji, sklicani avgusta 2021, med počitnicami, ni bil sklepčen, niti ni sprejel odločitve v 15 dneh, zato je Whatmough samostojno sprejel [odločitev](#), da direktorico razreši. Po Whatmoughovih trditvah je bil razlog za razrešitev v tem, da Gorščak ni ukrepala glede nizke gledanosti televizijskih programov in da je kršila pravila o pristojnosti na javni radioteleviziji, s čimer ni spoštovala Statuta RTV Slovenija, hkrati pa je opustila dolžno skrbno ravnanje pri preverjanju pogojev o poslovнем sodelovanju z RTV Slovenija. Gorščak se je odzvala, da gre za izmišljene obtožbe, in da je pravi razlog za njeno razrešitev njeno odklanjanje podpore Whatmoughovim zahtevam glede kadrovskih in programskeh sprememb.

Journalists and staff speak out about controversial changes to RTV programming (Photo by SNS)

Po navedbah zagovornikov [svobode tiska](#) so bile obtožbe zoper Gorščak neutemeljene. Pravijo, da je bila razrešena, ker »zaradi [zaščite](#) novinarske avtonomije ni podprla predloga za razrešitev Manice Janežič Ambrožič«, odgovorne urednice informativnega programa Televizije Slovenija (TVS), ki deluje v okviru RTV Slovenija. Oktobra 2021 so zaradi predlaganih sprememb informativnega programa [protestno odstopili](#) trije uredniki TVS – Meta Dragolič, Dejan Ladika in Mitja Prek.

Kljub pomislikom, ki so jih v pismu izrazili Whatmoughu, je ta zatrdil, da so spremembe v programu nujne zaradi trenutne finančne situacije, odhodov zaposlenih in nizke gledanosti informativnih oddaj. Programski svet RTV Slovenija je 29. novembra 2021 [kljub](#) širokemu neodobravanju novinarskih združenj in novinarjev RTV Slovenija [odobril](#) programsko-produkcijski načrt za leto 2022. V skladu s tem načrtom se ukinjajo določene informativne pogovorne oddaje, skrajšujejo dnevne informativne oddaje, kot sta Dnevnik in Slovenska kronika, druge, vključno z volilnimi programi, pa se prestavljajo na drugi program RTV Slovenija, ki ima precej nižjo gledanost.

Poleg tega je Whatmough decembra 2021 za odgovorno urednico informativnega programa TV Slovenija [imenoval](#) Jadranko Rebernik, kljub temu, da se več kot 80 odstotkov zaposlenih v redakciji s tem ni strinjalo. Po besedah Društva novinarjev Slovenije in Sindikata novinarjev imenovanje ni bilo v skladu [z zakonom](#), ki zaposlenim daje pravico, da predlagajo svojega kandidata, če kandidat, ki ga je predlagal generalni direktor, ne uživa njihovega zaupanja. Ko je bila Rebernik imenovana, ni nasprotovala kontroverznim programskim spremembam.

V letu 2022 so se nadaljevali poskusi političnega vmešavanja v RTV Slovenija. Posledično so 7. marca 2022 sodelavci RTV Slovenija organizirali [protest](#) proti političnim pritiskom. Nekaj dni pozneje, 11. marca 2022, so [protestirali](#) v odziv na imenovanje Igorja Pirkoviča za vršilca dolžnosti urednika nacionalnega spletnega portala MMC. Zaposleni trdijo, da je Pirkovič izrazito in odkrito naklonjen stranki SDS, s katero tudi pogosto sodeluje. Izrazili so pomisleke, da niso bili upoštevani ustrezni postopki imenovanja in da dosedanja vršilka dolžnosti urednice Kaja Jakopič ni prejela nobenega obvestila o razrešitvi. Vodstvo RTV Slovenija pa meni, da za razrešitev urednice ni potrebna posebna odločitev.

Poleg tega premier Janša nenehno napada RTV Slovenija in njene zaposlene. Tako je na primer nedavno v [tvitu](#) kritiziral politično pogovorno oddajo [Tarča](#) glede poročanja o ruski vojni proti Ukrajini, ki naj bi bilo »prorusko« in usklajeno s »Putinovo agenda«. Posledično so v programske svetu RTV Slovenija [kritizirali](#) poročanje novinarjev, češ da niso upoštevali strokovnih standardov in navodil odgovornih urednikov. Zato so se odločili za prenašanje oddaj BBC World News o vojni v Ukrajini s slovenskim prevodom. Tudi Ukom [objavlja](#) svojo dvotedensko medijsko analizo, kritično do RTV Slovenija..

Diskreditiranje novinarjev

Primeri prej omenjenih Janševih kritik medijev še zdaleč niso osamljeni incidenti. Novinarji se [nenehno](#) soočajo z napadi Janše in stranke SDS, tako osebno kot prek spletja. Nekateri novinarji so anonimno [poročali](#) na Mednarodni inštitut za tisk, da se zaradi takšnega nadlegovanja začenjajo samocenzurirati.

Attacks on media independence and civil society continue (Photo by Olivier Matthys/Pool via REUTERS via Gallo Images)

Janša je v prvih nekaj tednih po tem, ko je marca 2020 nastopil funkcijo, [napadel](#) RTV Slovenija s trditvami, da širi laži o vladi. Na twitterju je zapisal: »Ne širite laži. Plačujemo vas za to, da v teh časih informirate, ne pa zavajate javnost. Očitno je vas preveč in ste predobro plačani.« Mesec dni pozneje je javno radiotelevizijo zaradi poročanja o protivladnih protestih obtožil poskusa strmoglavljenga vlade.

Oktobra 2020 je med zasedanjem Evropskega sveta v Bruslju Janša ponovno [napadel](#) slovenske medije, pri čemer je posebej izpostavil STA. Na twitterju je v odziv na to, da naj agencija ne bi zadostno pokrila njegovega obiska gradbišča, zapisal, da je STA »nacionalna sramota, eklatantna zloraba imena, ki ga nosi« Poleg tega je na

novinarski konferenci v Bruslju obtožil slovenske medije, da prispevajo k širjenju pandemije covid-a-19.

9. marca 2021 sta Janša in direktor Ukoma [napadla](#) STA in Bojana Veselinoviča [obtožila](#) laganja, za napad pa sta zlorabila tudi uradni twitter račun slovenske vlade. Janša je na zasebnem [računu](#) tvitnil: »Odkar @STA_novice vodi direktor Veselinovič, odpuščajo na smrt bolne novinarje in pogosto laž prodajajo za resnico. Čas je, da direktor kot politično orodje skrajne levice odstopi in odgovarja za svoja nezakonita ravnanja. Ter omogoči STA normalno delo in razvoj.« Uradni twitter račun slovenske vlade je napad na Veselinoviča podkrepil z objavo slike s pripisom '#StopDezinformacijam'. Vlada [je pozvala](#) k policijski preiskavi takratnega direktorja STA.

Poleg tega se z Janševimi napadi soočajo novinarke. Novinarka RTV Slovenija Eugenija Carl je prejela številne grožnje, ki pričajo o kulturi nekaznovanja, ko gre za nadlegovanje novinarjev. Junija 2020 je Carl [prejela](#)

grozilno pismo z belim prahom, ki ji je povzročil alergijsko reakcijo. V pismu so ji grozili s smrtjo in se sklicevali na [tožbo zaradi obrekovanja](#), ki jo je vložila zoper Janšo v zvezi s tvitom iz leta 2016, v katerem je njo in njeno kolegico imenoval »odsluženi prostitutki«. Septembra 2021 je Carl znova [prejela](#) pismo, polno groženja in žalitev, ki je vsebovalo tudi dražeč beli prah. To je bilo peto grozilno sporočilo, ki ga je Carl prejela po letu 2020. Nenehno je deležna spletnega nadlegovanja s strani SDS in medijev, povezanih s stranko.

Janša in slovenski minister za kulturo sta 16. februarja 2021 na twitterju kritizirala Lili Bayer, novinarko Politica Europe, zaradi njenega [članka](#) o stanju svobode medijev v Sloveniji. Minister za kulturo je Politico Europe obtožil »politične pristranskosti« in trdil, da so slovenski »zasebni mediji pretežno v lasti medijskih tajkunov blizu levim političnim strankam«. Janša [je pripomnil](#), da je bilo Bayer »naročeno, naj ne pove resnice«. Novinarki je poskušal zabrusiti še, da laže za preživetje, a se je zmotil in namesto lagati (angleško lying) napisal ležati (angleško laying). Nekateri medijski komentatorji pa so se odzvali, da je bil napačen zapis besede v tvtu nameren in da je šlo za napad na Bayer kot novinarsko ženskega spola.

Janša je v istem mesecu ponovno [napadel](#) medije, ko je tvitnil sliko, na kateri je pisalo: »Če laž ponavljaš dovolj pogosto, postane resnica novinarstvo«. S tem se je odzval na članek o njegovem povabilu Evropski komisiji, naj v Slovenijo pošlje misijo za ugotavljanje dejstev, ki se bo prepričala »o stanju demokracije, vladavini prava, neodvisnosti sodstva in svobodi ter pluralnosti medijev pri nas«.

V Društvu novinarjev Slovenije so med januarjem 2021 in februarjem 2022 [zaznali](#) 36 napadov na medije in novinarje.

Pravno preganjanje novinarjev

Dokumentiranih je bilo več tožb proti novinarjem. Služba Vlade RS za razvoj in kohezijsko politiko je 7. maja 2021 proti tedniku Mladina [ovedla](#) kazenski postopek zaradi izdaje tajnih podatkov v skladu s 260. členom

Kazenskega zakonika po razkritju sicer zaupnega vladnega načrta okrevanja v obdobju po covidu-19. Tožbo so vložili po tem, ko je policija od revije zahtevala, da razkrije vir tajnih dokumentov. Mladina je policijski postopek označila kot poskus zastraševanja. Iz uredništva so sporočili, da so informacijo objavili, ker je bila v javnem interesu, in trdili, da, medtem ko so druge države Evropske unije objavile svoje osnutke načrtov, slovenska vlada svoj načrt skriva.

Septembra 2021 je poslanec Zmago Jelinčič Plemeniti [vložil](#) tožbo proti Manici J. Ambrožič, ko je bila še odgovorna urednica informativnega programa RTV Slovenija, ker Slovenska nacionalna stranka junija 2021 ni bila povabljena v pogovorno oddajo »Pogovor z opozicijo«.

Novembra 2021 so tri novinarje, ki vodijo slovensko raziskovalno novičarsko platformo Necenzurirano, [prijavili](#) Državnemu preiskovalnemu uradu in Finančni upravi RS na podlagi trditev, da naj bi zagrešili več kaznivih dejanj in davčnih nepravilnosti, ter očitkov o nezakonitem financiranju medija. Novinarji menijo, da je prijava poskus pritiska nanje, ker so poročali o davčnem svetovalcu Roku Snežiču, ki ga mednarodno preiskujejo zaradi suma pranja denarja. Snežič, ki je vložil ovadbo proti novinarjem, je tesen priatelj Janeza Janše. Do leta 2022 je Snežič proti trojici novinarjev vložil 42 različnih tožb – prepoznanih kot strateške tožbe proti participaciji javnosti (SLAPP).

Februarja 2022 je bila kazenska ovadba [vložena](#) proti raziskovalnemu novinarju Blažu Zgagi zaradi njegovih kritičnih tvitov o policiji in njenem načelniku. Zgaga je med novembrom 2021 in februarjem 2022 v več kot 35 tvitih kritiziral policijo kot fašistično zaradi njenega odziva na ponavljanje protivladne proteste. V njih je trdil tudi, da policija deluje »pod Janševim poveljstvom« in za Janšo uporabil ključnik #diktatura. Če bo Zgaga spoznan za krivega, bi lahko za vsako od 35 domnevnih kaznivih dejanj prejel zaporno kazen do šestih mesecev ali denarno kazen v višini 250 evrov, kar lahko nanese do 8.750 evrov.

Zgaga, ki je preiskoval tudi domnevne korupcijske primere v zvezi z Janšo, je bil [deležen](#) nadlegovanja in groženj s smrto na družbenih omrežjih ter s strani tednika Demokracija in Nove24 TV, medijev pod nadzorom SDS, ki jih financirajo stranke blizu Orbánu. V času napada je Svet Evrope [izdal opozorilo](#) o »kampanji obrekovanja in sovraštva« proti Zgagi »pod vodstvom nove vlade«. Opozorilo je bilo označeno z najvišjo stopnjo, kar nakazuje na najhujše kršitve svobode medijev. Vendar je konec marca 2020 slovenska vlada [zavrnila](#) opozorilo Sveta Evrope in izjavila, da »zavrača in obsoja primer domnevnega nadlegovanja« novinarja.

SVOBODA MIRNEGA ZBIRANJA

Spontani tedenski kolesarski protivladni protesti v Sloveniji potekajo [vsak petek](#), odkar je Janša prevzel oblast. Vendar so bili ti protesti predmet intenzivnega policijskega nadzora, pri čemer je policija v nekaterih primerih proti protestnikom [uporabila](#) prekomerno silo. Protestniki so se odločili za kolesarjenje po Ljubljani, saj je vlada v času pandemije [uveyla](#) popolno prepoved pravice do mirnega zbiranja. Poleg tega je vlada, ko je v začetku leta 2021 [sprostila](#) ukrepe glede covid-a-19, sicer dovolila zbiranje do 10 ljudi, je pa prepovedala »vse

prireditve, shode, praznovanja in poroke«. Aprila 2021 je ustavno sodišče odločilo, da je bila vladna prepoved mirnega zbiranja protiustavna, in odredilo, naj pripravi novo uredbo, ki mora ustrezno upoštevati pravico do zbiranja kot temeljne človekove pravice.

Decembra 2021 je državno tožilstvo napovedalo, da bo [začelo](#) vlagatitožbe proti organizatorjem nenapovedanih ali neprijavljenih protestov, [da bi](#) tako izterjali stroške policijskega posredovanja na teh shodih. Policia je oktobra 2021 trdila, da civilni odškodninski zahtevki zaradi »neprijavljenih protestov« znaša že 972.166 evrov. Prva tožba je bila vložena proti vidnemu protestniku [Jaši Jenullu](#), in sicer v višini 2.255 evrov za protest, ki je potekal oktobra 2020. Nato je februarja 2022

prejel drugi zahtevki v višini 3.778 evrov za protest, ki je potekal septembra 2020. Marca 2022 je bila izdan tretji zahtevki v vrednosti več kot 34.000 evrov za protest junija 2020, med katerim so protestniki, vključno z Jenullom, sedeli na tleh na Trgu republike in brali Ustavo. Policia se je odzvala z nasiljem in odvlekla protestnike. Glede na tožbeni zahtevki želijo izterjati stroške za 247 policistov, 35 policijskih kombijev, tri policijska interventna vozila, pet policijskih avtomobilov, šest policijskih motorjev, šest policijskih terenskih vozil, štiri policijske pse, štiri policijske konje in 230 kosov ograje. Protestniki menijo, da so ti zahtevki poskus vlade, da bi jih utišala, ustrahovala in nadlegovala.

SVOBODA ZDRUŽEVANJA

Okoljske civilnodružbene organizacije ogrožene

Protests against proposed amendments to the nature conservation law (Photo: Balkan River Defense)

Vlada je uzakonila oziroma sprejela omejevalno zakonodajo, da bi [utišala](#) civilnodružbene organizacije, ki se ukvarjajo z okoljskimi pravicami. Kot izgovor za sprejetje takšne zakonodaje so uporabili pandemijo covida-19. Aprila 2020 je vlada v svoj zakon o pandemiji – Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o intervencijskih ukrepih za zaježitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljanе in gospodarstvo – vključila [člen](#), s katerim je spremenila merila, po katerih lahko okoljske civilnodružbene organizacije sodelujejo v postopkih izdaje gradbenega dovoljenja in preprečijo potencialno škodljive posege v okolje.

Prej so lahko civilnodružbene organizacije, ki delujejo na področju varstva okolja, v skladu z Zakonom o varstvu okolja pridobile status delovanja v javnem interesu in s tem pravico do udeležbe v postopku ter na sodiščih izpodbijale odločitve o okoljskih zadevah. Vendar bi nova merila, ki od civilnodružbenih organizacij zahtevajo najmanj 50 aktivnih članov, za številne organizacije [pomenile](#) izključitev iz postopkov. Poleg tega morajo civilnodružbene organizacije te zahteve izpolnjevati za nazaj, za pretekli dve leti. Te določbe so bile kasneje izpodbijane na Ustavnem sodišču, ki je zadržalo njihovo izvajanje.

Poleg tega je vlada 12. maja 2020 predložila novo Zakona o varstvu okolja, ki je omenjena merila razširila na naravovarstvene civilnodružbene organizacije z utemeljitvijo, da je treba pospešiti gospodarski razvoj države in da majhne okoljske organizacije upočasnujejo pomembne gradbene projekte. Po navedbah [okoljskih civilnodružbenih organizacij](#) bi te nove spremembe dodatno omejile sodelovanje civilnodružbenih organizacij v presojah vplivov na okolje.

Ministrstvo za okolje je Januarja 2021 [predlagalo](#) nove spremembe zakonov o varstvu okolja in urejanju prostora, s katerimi bi okoljske civilnodružbene organizacije [izključili](#) iz ključnih upravnih postopkov. Predlog zakona bi omogočal sprožitev upravnega spora po Zakonu o urejanju prostora le posameznim državljanom, ki izkazujejo pravni interes, in ne okoljsko-naravovarstvenim civilnodružbenim organizacijam. Zakon je bil sprejet marca 2022, vendar so bili omenjeni členi spremenjeni. Omejujoča merila za naravovarstvene civilnodružbene organizacije so kljub temu ostala v veljavi. Tako številne naravovarstvene organizacije brez statusa delovanja v javnem interesu zdaj ne morejo sodelovati v postopkih presojanja vplivov na okolje.

Organizacije civilne družbe izseljene med pandemijo

Oktobra 2020 je 18 organizacij civilne družbe, ki od 90. let prejšnjega stoletja delujejo na Metelkovi ulici 6 v Ljubljani, od Ministrstva za kulturo, ki je lastnik stavbe, prejelo [obvestilo o izselitvi](#), kar velja za politično motiviran [poskus](#) utišanja. Ministrstvo za kulturo je navedlo, da je izselitev posledica načrtov za prenovo prostorov. Vendar je proračun za takšno obnovo predviden šele leta 2023.

Ministrstvo je zagrozilo, da bo izselitev uveljavilo prek sodišč na stroške civilnodružbenih organizacij, če te stavbe ne bodo izpraznile do 31. januarja 2021. Obvestilo o izselitvi so prejele isti dan, ko je vlada uvedla policijsko uro zaradi covida-19, kar je organizacijam civilne družbe še otežilo iskanje drugih prostorov in selitev. Civilnodružbene organizacije so s [peticijo](#) obvestile Ministrstvo za kulturo in slovensko vlado, da Metelkove 6 ne bodo zapustile. Decembra 2020 je varuh človekovih pravic [pozval](#) ministrstvo, naj se v zvezi s tem

Building at Metelkova 6, Ljubljana (Photo: Laszlo Juhasz/KUD)

Medtem ko je civilnodružbenim organizacijam uspelo sprožiti postopek za ohranitev svojih pravic prek pravne pritožbe, je vlada [nadaljevala](#) z javnim blatenjem organizacij. Dokončna odločitev glede izselitve za nekatere organizacije se pričakuje v prihodnjih mesecih. Vendar pa je spor civilnodružbenim organizacijam [povzročil](#) znatne pravne stroške.

Zmanjšanje financiranja v času covida-19

Vlada je izkoristila pandemijo covida-19, da je upravičila zmanjšan obseg financiranja civilne družbe. Med pandemijo je na primer Urad vlade za komuniciranje [obvestil](#) 15 civilnodružbenih organizacij, da so pogodbe o javnih nepovratnih sredstvih za projekte v letu 2020, ki so bile podpisane v času prejšnje vlade, prekinjene. Vlada je sporočila, da bo ta denar preusmerila v boj proti pandemiji. Gre za pogodbe s civilnodružbenimi organizacijami, ki se ukvarjajo z državljansko vzgojo, medijsko pismenostjo, bojem proti dezinformacijam in zagotavljanjem podpore izključenim skupinam.

Decembra 2020 je vlada v sedmem paketu protikoronskih ukrepov [poskušala](#) uvesti amandma o ukinitvi državnega sklada za nevladne organizacije. Sklad, ki je bil ustanovljen leta 2018, je prispeval k profesionalizaciji in razvoju nevladnih organizacij. Po izjemni [mobilizaciji](#) civilne družbe je bil amandma o ukinitvi sklada umaknjena iz svežnja, ki ga je parlament potrdil 29. decembra 2020, potem ko se je Stranka modernega centra (SMC), članica koalicijske vlade in hkrati stranka, ki je leta 2018 predlagala zakon o ustanovitvi sklada, pridružila opozicijskim strankam pri glasovanju proti amandmaju.

Poleg tega je julija 2021 minister za kohezijo Zvone Černač poskušal [uvesti](#) diskriminаторna merila, ki bi jih civilnodružbene organizacije težko izpolnile in zaradi katerih bi bile [izključene](#) iz razpisov za subvencije članic Evropskega gospodarskega prostora in norveške vlade. Merila so bila diskriminatoryna, saj niso vključevala nobenih dodatnih merit za druge organe, ki so zaprosili za nepovratna sredstva. Ta poteza bi civilnodružbenim organizacijam preprečila dostop do 34 milijonov evrov nepovratnih sredstev. A ko je civilna družba izrazila zaskrbljenost, je pristojni minister sporočil, da so dodatna merila odstranjena.

Tudi civilnodružbenim organizacijam, ki delujejo na področju kulture in okoljskih pravic, vlada v precejšnji meri [omejuje](#) financiranje. Parlament je 8. decembra 2021 [odobril](#) državni proračun za leto 2022 s projekcijami za leti 2023 in 2024. Vendar ta proračun [omejuje](#) financiranje, ki je na voljo civilnodružbenim organizacijam, aktivnim na področju kulture in okoljskih pravic, kar je po prepričanju civilne družbe nadaljevanje vladnih poskusov, da bi »[destabilizirala](#) sektor«. Najbolj je bil zmanjšan tok financiranja spodbujanja kulturne ustvarjalnosti, ki se je zmanjšal s 6,4 milijona evrov na 3,6 milijona evrov, medtem ko za okoljske projekte za leto 2022 ali 2023 sredstva niso bila dodeljena. Poleg tega se je podnebni sklad, do katerega so upravičene okoljske civilnodružbene organizacije, zmanjšal za 70 odstotkov.

Nov zakon o debirokratizaciji, predložen parlamentu septembra 2021 brez odprtrega in preglednega postopka posvetovanja, dodatno ogroža financiranje civilnodružbenih organizacij s področja kulture. Namen predloga zakona je »izboljšati konkurenčno poslovno okolje« in »poenostaviti življenje državljanom« z »odstranjevanjem administrativnih ovir« in z njimi povezanih stroškov. Vendar v civilni družbi [trdijo](#), da bo predlog zakona povzročil »večje politično vmešavanje«, saj končno odločitev o financiranju projektov prepušča ministru za kulturo [namesto](#) neodvisni strokovni komisiji.

dogajanjem vključi v odprt dialog z civilnodružbenimi organizacijami.

PRIPOROČILA

Slovenski vladi

- Spoštujte pravico vseh Slovencev do svobodnega protestiranja v skladu z določbami slovenske ustave in mednarodnimi obveznostmi Slovenije na področju človekovih pravic ter prenehajte napadati miroljubne protestnike in jim groziti.
- Opustite vse postopke proti protestnikom, ki so sodelovali v protivladnih protestih.
- Ustavite javno blatenje in nadlegovanje civilnodružbenih organizacij in medijev ter ustvarite okolje, ki bo civilni družbi in medijem omogočalo nemoteno sodelovanje v procesih odločanja in oblikovanja politik brez strahu pred grožnjami; na odprt in pregleden način.
- Odpravite vse davčne in zakonske omejitve, ki STA, medijem in civilnodružbenim organizacijam onemogočajo dostop do sredstev, potrebnih za pravočasno izvajanje njihovih dejavnosti.
- Opustite vse postopke proti novinarjem in medijem ter ustavite sodne pregone, nadlegovanje in blatenje ter napade na novinarje. Vse storilce teh dejanj pozovite, naj prevzamejo odgovornost, in odgovarjajo pred sodiščem.
- Spoštujte pravico civilnodružbenih organizacij do svobodnega združevanja in organiziranja z odpravo vseh omejitev, ki organizacijam, aktivnim na področju okoljskih pravic in kulture, preprečujejo dostop do financiranja in izvajanja svojih dejavnosti brez strahu ali ustrahovanja.
- Zaščitite javne medije pred vladnim pritiskom in vmešavanjem, tudi s spremembami medijskih zakonodaj, z uvedbo boljših zaščitnih ukrepov, zlasti v zvezi z imenovanjem in sestavo organov upravljanja RTV Slovenija.
- Civilnodružbenim organizacijam s sedežem na Metelkovi 6 zagotovite pogodbe za dolgotrajnejšo uporabo prostorov, vse dokler vlada in lokalne uprave ne bodo zagotovile več takšnih subvencioniranih prostorov, ki bodo omogočili samostojno delo civilnodružbenih organizacij.
- Izogibajte se napadanju civilnodružbenih organizacij, ki skrbijo za okoljske pravice, z omejevalno zakonodajo in zagotovite, da bodo vse spremembe zakonov v skladu z Aarhuško konvencijo, ki ureja temeljna demokratična načela in pravice civilne družbe na področju varstva okolja.

Evropski komisiji

- Vzpostavite jasnejšo povezavo med spoštovanjem vladavine prava in civilnodružbenega prostora v državah članicah ter prepoznejte civilnodružbeni prostor kot ključni steber pravne države. V okviru letnega evropskega spremmljanja vladavine prava oblikujte močna in praktična priporočila za odpravo omejitev glede civilnodružbenega prostora in medijskega pluralizma v Sloveniji.
- Sodelujte s slovenskimi oblastmi, tudi prek postopkov za ugotavljanje kršitev, da bi zagotovili odpravo represivnih ukrepov proti novinarjem in civilni družbi.
- Vzpostavite mehanizem zgodnjega opozarjanja za redno spremmljanje in odzivanje na omejevalno zakonodajo in napade na civilnodružbene organizacije, zagovornike človekovih pravic in novinarje.
- Vzpostavite mehanizme financiranja za zagotavljanje povečanega financiranja in podpore civilnodružbenim organizacijam in lokalnim aktivistom, ki se zavzemajo za temeljne pravice.
- Razvijte strategijo v podporo razvoju živahnega civilnodružbenega prostora v Evropi, vključno z vzpostavitvijo ustreznih zaščitnih mehanizmov za preprečevanje povračilnih ukrepov ali cenzure, vključno s samocenzuro, nad civilno družbo, ki si prizadeva za zaščito temeljnih pravic in vrednot.

